

СТАНОВИЩЕ

За представените трудове за участие в конкурса за академичната длъжност *доцент*, обявен от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ в ДВ, бр. 43 от 07.06.2016 г. в професионално направление 2.1 Филология. Общо и сравнително езикознание (българска етимология) за нуждите на Секцията по българска етимология

Автор на становище: Проф. д-р Елка Мирчева

Кандидат: Гл. ас. д-р Христина Пелова Дейкова

Гл. ас. д-р Христина Дейкова завършва бохемистика в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1989 г. За кратко време е учител в софийски СОУ, а от 1993 г. научната ѝ кариера е свързана с Института за български език и Секцията за българска етимология, в която първоначално е назначена като *проучвател*, впоследствие като *асистент* и *главен асистент*. В Секцията за българска етимология тя работи под прякото ръководство на своя учител в областта на общото, сравнителното езикознание и етимологичните изследвания, проф. д.ф.н. Тодор Тодоров, и за кратко време се превръща в най-обещаващия млад специалист сред сътрудниците на звеното, който твърде рано се включва в колективния проект на Секцията, БЕР. През 2006 г. защитава успешно труд на тема *Ономасиологични и словообразователни сходства и различия между български и чешки названия на птици*, за който ѝ е присъдена научната степен *доктор по филология*. От 2011 г. Хр. Дейкова е ръководител на СБЕ, а от 2012 г. поема ръководството на многогодишния проект на Секцията *Български етимологичен речник*.

В конкурса за академичната длъжност *доцент*, за който е единствен кандидат, д-р Дейкова участва с монографичен труд *Этимология и лингвистическая контактология (Румынские глагольные заимствования в одном болгарском говоре)*, отпечатана в саарбрюкенското издателство LAP LAMBERT през 2016 г. Освен това кандидатката дава данни за 72 публикации, от които в конкурса участват 52, като 9 от тях са отпечатани в периодични

издания, реферирани в ERIN. Специално държа да отбележа авторското, редакторското и експертното участие на д-р Дейкова в няколко мащабни проекта на ИБЕ, стартирали в средата на ХХ в. (БЕР и ОЛА), на които тя посвещава огромна част от времето и усилията си, и които, благодарение и на личния ѝ принос, се доближават все повече до успешния си завършек. Зад приведените лаконични данни за авторските дялове в БЕР, както и в експертната дейност на морфонолог и етимолог в ОЛА, се крие дългогодишен труд, както и многобройни нови етимологии и корекции на направени преди това в науката, на които, поради това, че са включени в колективни трудове (речници и атласи), по традиция в рецензиите и становищата при процедури по хабилитация не се обръща достатъчно внимание. За мен сами по себе си тези позиции от приложената библиографска справка са особено значим научен принос.

Д-р Хр. Дейкова се занимава активно с преподавателска работа. Впечатляващи с разнообразието на тематиката си са лекционните курсове и семинарни занятия, които кандидатката в продължение на години е водила и продължава да води в СУ и ЮЗУ. В ЮЗУ ѝ е поверено ръководството на четирима успешно завършили дипломанти.

Кандидатката е активен участник в наши и международни научни форуми. Висока оценка заслужава и активната ѝ популяризаторска дейност в медиите, където е чест гост.

Представената за рецензиране научна продукция на д-р Дейкова респектира както с обема си, така и с богатството на разработваната проблематика. Тя отлично умее да осмисли попадналия в ръцете ѝ материал. Активната работа по томове на БЕР, работата с лексикалните архиви на ИБЕ стават повод за многобройни конкретни научни приноси. Тези приноси не са насочени единствено към българския език. Наред с предложените нови тълкувания на домашна лексика, кандидатката успешно етимологизува общобалканска лексика, коригира стари тези за произхода на редица гръцки, турски, румънски заемки, дава свое тълкуване на българо-албанските езикови връзки. Благодарение на отличното познаване не само на чешки, на и на останалите славянски езици авторката прави приносни публикации, които засягат славянската и чешката етимология.

През последните няколко години д-р Хр. Дейкова разширява обхвата на етимологичните си изследвания, които успешно комбинира с езиковата контактология. На тази тема е

посветен хабилитационния ѝ труд *Этимология и лингвистическая контактология (Румынские глагольные заимствования в одном болгарском говоре)*. Четири от представените научни разработки са във връзка с тази разработка. Избраният за обект на проучване говор на с. Ново село, Видинско, сам по себе си е предизвикателство, тъй като от една страна е сред едни от най-проучваните български говори, а от друга страна етимологизирането на диалектна лексика се сблъсква с много трудности.

Естествено е граничен за българския език говор, който векове съжителства с неславянски език, да предлага богат езиков материал за, в случая, румънски заемки, но вниманието на Дейкова е съсредоточено не въобще към заемките, а към група глаголни заемки с наставки –иша(м), -ъшъ(м), -ашъ(м). За отбелязване е, че причина за интереса към темата е начинът на представяне на част от разглежданите от Дейкова лексеми в БЕР. Противоречивата практика в Речника води авторката до извънредно продуктивната идея за системен подход и общото разглеждане на около 60 глагола. По-голямата част от тези думи не са включени в БЕР и преди това не са били обект на етимологичен анализ. Прецизното изследване, направено в Глава първа на монографичния труд води кандидатката до отлично аргументирания извод, че проучваните глаголни заемки имат хибриден характер, а специфичните суфикси са способ за адаптацията на заетите румънски думи.

Особено интересна за мен е Глава втора на проучването, в която д-р Дейкова използва възможностите на езиковата контактология като помощна за етимологичното изследване дисциплина. В тази част на книгата си авторката поставя разглежданите глаголи в контекста на вековните българо-румънски връзки в граничните с Дунав български говори, както и с български говори на територията на Румъния. В тях продължителните контакти водят до голямо количество лексикални заемки, но не и до граматична интерференция, каквато има в говора на с. Ново село.

Особено внимание Дейкова обръща на категорията аспект на разглежданата от нея група и убедително доказва двувидовостта на разглежданите глаголи. В търсене на причините за езиковата интерференция в с. Ново село, която засяга морфологичното ядро на славянската лексико-граматична категория, аспекта, както и отговора на въпросите защо, кога и къде е станало проникването, кандидатката доказва необходимостта от анализ на социолингвистичната ситуация, както и формулирането на типове езиков контакт в

конкретния контактен сценарий. Убедително е изведен изводът, че заимстването, адаптацията и интеграцията на румънските глаголи като двувидови става чрез заемане и наслагване (от двуезични българи и двуезични румънци в различни етапи на техния билингвизъм). Усвояването им в диалекта на с. Ново село става благодарение на склонността на българския език да „търпи“ двувидовостта.

Монографичният труд на д-р Хр. Дейкова е извънредно успешно изследване, изпълнено на изключително високо научно равнище и има всички качества на особено приносен хабилитационен труд.

Приключвайки този кратък отзив, искам да обобщя, че гл. ас. д-р Христина Дейкова е изявен учен с отдавна утвърдено собствено място в изследванията по славянска, балканска и българска етимология, специалист с огромен международен авторитет и признание.

Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на членовете на научното жури да гласуват положително за присъждането на академичната длъжност *доцент* на гл. ас. д-р Христина Пелова Дейкова.

01.09.2016 г.

Автор на становище
(проф. д-р Елка Мирчева)